

Забур'янені ценхрусом пасовища практично не можна використовувати. До фази виходу в трубку рослини добре поїдаються тваринами, оскільки в цей час листки м'які. Однак, супліддя, потрапивши разом із травою до ротової порожнини та шлунку тварини, викликають пухлини й виразки, що довго не загоюються.

Для своєчасного виявлення первинних вогнищ ценхрису малоквіткового необхідно проводити регулярні обстеження. Сходи з'являються на початку червня, цвітіння припадає на червень-вересень, насіння досягає у вересні.

При виявленні невеликого ізольованого вогнища ценхрису необхідні або ручне прополювання з наступним спалюванням рослин буряну, або обробка гербіцидами у фазі кушіння. Скошування малоефективне, оскільки можливе відростання нових стебел від вузла кушіння. При виявленні ценхрису на значній площі в посівах культур проводиться глибока оранка відразу після збирання врожаю, щоб не допустити плодоношення буряну. У сівозміні використовують озиму пшеницю, яка пригнічує ріст ценхруса, і обробку гербіцидами.

Особливо важливими є карантинні заходи: обстеження та експертиза імпоротної рослинної продукції, встановлення карантинного режиму і заборона вивезення рослинної продукції з ареалу цього карантинного організму.

Моніторинг найбільш вірогідних місць занесення чужорідних рослин на ранніх стадіях виникнення вогнищ є найбільш ефективним способом попередження поширення інвазійних видів.

Література

1. Бурда Р.І., Тохтар В.К. Загроза біологічного забруднення довкілля України північноамериканськими видами // Укр. ботан. журн. — 1998. — Т. 55, № 2. — С. 127–132.
2. Мосякін С.Л. проблема «біологічного забруднення» та її відображення в сучасній американській біологічній літературі // Укр. ботан. журн. — 1994. — Т. 51, № 5. — С. 128–130.
3. Настуева Л.А. Агроекологические особенности развития карантинных сорных растений и меры борьбы с ними в условиях Центрального Предкавказья: Автореф. дисс. ... канд. биол. наук. — Ставрополь, 2007. — 23 с.
4. Сторчоус И. Ценхрус — опасный карантинный сорняк // «Зерно» Всеукр. журнал современного агропромышленника. — 2014. — № 3 (96). — С.170–174.

РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ВИДІВ РОДУ *ACER* L. В ДЕНДРОФЛОРИ ПРОМИСЛОВИХ МІСТ

*Коріновська О.М., Воскобойник Т.Ю., Скворец Л.В.
Донецький ботанічний сад НАН України*

У сімействі Кленових (*Aceraceae* Juss) налічується всього 2 роди — клен (*Acer*) і діптеронія (*Dipteronia*). Рід клен складається із 120 видів (різні ботаніки нараховують від 110 до 160 видів), поширених дуже широко в Північній півкулі — субарктичних районах в Європи на Алясці до тропіків Центральної Америки і Південної Азії. Представники роду *Acer* в дикому

вигляді відсутні в Південній Америці, в Африці (крім її Середземноморського узбережжя), в Австралії [1, 6].

За даними літератури території промислових міст України найбільш поширеними є наступні види кленів: *Acer tataricum* L., *A. platanoides* L., *A. campestre* L., *A. pseudoplatanus* L., *A. negundo* L., *A. saccharinum* L. Детальне районування території України для інтродукції східноазіатських видів провів проф. М.А. Кохно [10]. Внаслідок найбільш відповідними для широкої культури східноазійських видів роду *Acer* L. є Карпатський та Прикарпатський інтродукційні райони, де успішно можуть зростати до 80% всіх видів. Далі йдуть Західний і Північно-Східний райони України, перспективні для інтродукції та використання в господарстві до 40% кленів Східної Азії. Для Лісостепу і Північної частини Степу рекомендують використовувати *A. mandshuricum* L., *A. mono* L., *A. tegmentosum* L [11, 23].

Так, наприклад за даними Д.А. Фірсова в дендрофлорі Санкт-Петербурга переважають наступні види кленів: *Acer barbinerve* Maxim, *A. campestre* L., *A. campestre* L. subsp. *leiocarpon* (Wallr.) Pax, *A. circinatum* Pursh, *A. ginnala* Maxim, *A. heldreichii* Orph. ex Boiss, *A. mandshuricum* Maxim, *A. negundo* L., *A. pseudoplatanus* L., *A. pseudosieboldianum* (Pax) Kom., *A. saccharinum* L., *A. spicatum* Lam., *A. tataricum* L., *A. tegmentosum* Maxim. *A. ukurunduense* Trautv. et Mey [20]. В містах Донецьк, Харцизьк та Макіївка найбільш поширеними є — *A. campestre* L., *A. saccharinum* L., що показано у роботі О.П.Суислової [19]. Н.А.Рязановою показано, що в м.Уфа досить поширеними є *A. saccharinum*, *A. negundo* L., *A. ginnala* L., *A. campestre* L., *A. pseudoplatanus* L., *A. semenovii* L [18]. В м. Чернігові серед дендрофлори зустрічаються *A. platanoides* L., *A. negundo* L., *A. saccharinum* L. і *A. tataricum* L [10]. Т.І. Кищенко показано, що в м. Петрозаводськ досить розповсюджені *A. negundo* L., *A. ginnala* L. і *A. pseudoplatanus* L [17]. В дендрофлорі м. Суми досить поширеними є *A. negundo* L., *A. platanoides* L., *A. pseudoplatanus* L. і *A. saccharinum* L., що показано у роботі Т.І.Мельника [14]. Дослідженнями О.І.Зайцевої, що показано, що в дендрофлорі м. Дніпропетровська достатньо поширеними є *A. platanoides* L., *A. negundo* L., *A. saccharinum* L., *A. tataricum* L. і *A. ginnala* L [8]. О.В.Піхало показано, що в вуличних насадженнях м. Києва доволі розповсюджені *A. platanoides* L., *A. saccharinum* L., *A. negundo* L [16].

Acer negundo L. (клен ясенелистий) — дводомне дерево або чагарник, інтродуцент з Північної Америки. Вперше цей вид було завезено до України біля 200 років тому, однак за такий короткий термін *A. negundo* не лише акліматизувався в нашій країні, але і натуралізувався [4, 5]. Висота генеративної рослини сягає 20 м заввишки з діаметром стовбура до 1 м в обхваті. Листки непарнопірчасті, що складаються з 3-5 яйцеподібних або ланцетних листочків, з черешками 4-8 см завдовжки. В умовах урбо-техногенних чинників відмічено специфічний вплив на фотосинтетичний пігментний комплекс листової пластинки: зниження вмісту хлорофілу *a*, незначне — хлорофілу *b*, та зростання вмісту каротиноїдів [15]. Квітки розкриваються до появи листків. Чоловічі мають волосисту дрібну чашечку (до 1,5 мм завдовжки), що представлена 5 до середини зрослими листочками; волосоподібні нитки тичинок та лінійні пиляки 3-3,5 мм завдовжки, а жіночі квітки зібрані в рідкі повислі китиці зі зрослими лише в основі чашолистками, зав'язь спочатку волосиста, згодом оголена. Крилатки до 3 см завдовжки, з вузькими лінійно-ланцетними, жилкуватими гніздами [3, 21]. Вивчення якісних показників насіння в умовах промислово забрудне-

них міст дозволили виявити їх високу життєздатність незважаючи на накопичення високої концентрації важких металів в ньому [13].

Оцінка сучасного стану різноманітності дендрофлори різних регіонів України, Росії та Європи виявила активну експансію *A. negundo*, який витісняє корінні види рослин завдяки своїй невибагливості до родючості ґрунту та його засоленості, швидкому росту, плодоношенню вже у 6-7 років [3, 5, 7, 22]. У зв'язку з цим, при вивченні нових перспектив використання цього виду необхідно визначити найбільш ефективні заходи контролю над його поширенням.

Література

1. Аксенова Н. И. Клены /Аксенова Н. И. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1975. — 96 с.
2. Булыгин Н.Е. Дендрология / Н.Е. Булыгин, В.Т. Ярмишко. — М.:МГУЛ, 2001. — 528 с.
3. Вихор Б.І. Клен ясенелистый (*Acer negundo* L.) на Закарпатті: екологія, поширення та вплив на довкілля / Б.І. Вихор, Б.Г. Проць// Біологічні студії. — 2013. — №2. — С.13-22.
4. Вихор Б.І. Інвазійні види рослин Закарпаття: Екологічна характеристика та динамічні тенденції поширення / Б. І.Вихор, Б. Г.Проць // Біологічні Студії. — 2014. — Том 8, №1. — С. 171–186.
5. Гичка А. А. Клен ясенелистый (*Acer negundo* L.) у рослинному покриві Закарпаття / А.А. Гичка, А.В. Мигаль // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Географія. Землеустрій. Природокористування. — Ужгород: Говерла, 2013. — Вип. 2. — С. 168–172.
6. Дендрология: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений/ В.Ф.Абаимов. — 3-е изд., перераб. — М.: Издательский центр Академия, 2009. — 368 с.
7. Емельянов А.В., Фролова С.В. Клён ясенелистый (*Acer negundo* L.) в прибрежных фитоценозах р. Ворона / Емельянов А.В., Фролова С.В. // Российский журнал биологических инвазий. — 2011. — №2. — С. 40-43.
8. Зайцева О.І. Аналіз феноритміки та адаптативних властивостей кленів в умовах інтродукції у степовому Придніпров'ї / О.І. Зайцева // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. — 2015. — № 2 (56). — С. 6-12.
9. Кищенко И.Т. Развитие интродуцированных рода *Acer* L. в условиях Корелии / И.Т. Кищенко, Н.А. Клементьев, М.Н.Потапова // Труды лесотехнического факультета ПетрГУ. — 2003. — Вып.1. — С. 47-49.
10. Кохно Н.А. Теоретические основы и опыт интродукции древесных растений в Украине / Н.А. Кохно, А.М. Курдюк. — К. : Изд-во «Наук. думка», 1994. — 185 с.
11. Кохно М.А. Интродукция кленів на Україні / М.А. Кохно. — К. : Вид-во «Наук. думка», 1968. —171 с.
12. Кудрюк О.М. Декоративне та господарське значення східноазійських видів роду *Acer* L. в умовах України / О.М.Кудрюк, К.В.Маєвський, В.П.Чигринець // Науковий вісник НЛТУ України. — 2013. — Вип. 23.9. — С.220-225.
13. Лях В. А. Влияние тяжелых металлов на жизнеспособность пыльцы некоторых древесных / В.А. Лях, Т.Н. Пересыпкина, Е.В. Дубовая // Науковий вісник СумДПУ. Серія: Технічні науки. — 2004. — № 2 (61). — С. 175-177.
14. Мельник Т.І. Видовий склад та участь деревних порід у вуличних насадженнях міста Суми / Т.І. Мельник, А.В.Мельник // Науковий вісник СумДПУ. — 2013. — №1. — С. 49-55.
15. Миленька М. М. Вміст фотосинтетичних пігментів у листках *Tilia cordata* Mill. та *Acer negundo* L. за умови урботехногенного забруднення довкілля / М.М.

- Миленька // Вісник Львівського лісотехнічного університету. — 2008. — Вип. 18. — С. 201-206.
16. Піхало О.В. Таксономічний аналіз дендрофлори історичної частини м. Києва / О.В. Піхало // Наук.вісн. Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Лісівництво та декоративне садівництво». — 2010. — Вип.147. — С. 299-304.
 17. Потоцька С.О. Порівняльний аналіз дендрофлори зелених насаджень міста Чернігова / С.О.Потоцька // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Біологія. — 2012. — Вип.33. — С. 64-70.
 18. Рязанова Н.А. Перспективные клены-интродуценты и возможности их использования в Башкирском Предуралье / Н.А. Рязанова, В.П.Путенихин // Известия Самарского научного центра РАН. Российской академии наук. — 2013. — № 3 (4). — С. 1421-1423.
 19. Суслова О.П. Стан деревних рослин у паркових насадженнях міст Південного Сходу України / О.П. Суслова, О.К.Поляков, Л.В.Харкота // Промышленная ботаника. — 2013. — Вип. 13. — С. 109-115.
 20. Фирсов Г.А. Обзор древесных экзотов, дающих самосево в г.Санкт-Петербурге (Россия) / Г.А. Фирсов, В.В. Бялт // Российский журнал биологических инвазий. — 2015. — №4. — С. 129-152.
 21. Флора УРСР. — К.: Вид-во АН України, 1955. — 660 с.
 22. Mędrzycki P. NOBANIS — Invasive Alien Species Fact Sheet — *Acer negundo*, 2010. From: Online Database of the North European and Baltic Network on Invasive Alien Species — NOBANIS www.nobanis.org.
 23. Pfosser M.F. The origin of species of *Acer* (*Sapindaceae*) endemic to Ullung Island, Korea/ M.F.Pfosser, J. Guzy-Wrobelska, B.Y. Sun //Syst. Bot. — 2002. —Vol.27. — P.351-367.
 24. Suslova Ye. Monitoring of the State of Park Tree Stands in Urban Areas in the South-East of Ukraine / Ye. Suslova, A. Polyakov, L. Kharkhota / Biologija. — 2013. — Vol. 59, № 1. — P. 118.

ТАКСОНОМІЧНА СТРУКТУРА ВИДОВОГО СКЛАДУ ЛОКУЛОАСКОМІЦЕТІВ (DOTHIDEOMYCETES) ЛІСОВИХ РОСЛИННИХ УГРУПОВАНЬ СТЕПОВОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ

Корольова О.В.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

Природні ліси вкривають 4,2% території степової зони України і зростають в заплавах річок, у балках переважно в північній частині степової зони, а також на надлукових піщаних терасах річок [1]. Ліси належать до екстразонального типу рослинності степової зони, і, за цих умов, можна передбачити формування у лісових фітоценозах специфічних видових комплексів мікроскопічних грибів, пов'язаних із лісовою рослинністю.

В результаті наших досліджень встановлено, що видова різноманітність грибів класу *Dothideomycetes* (далі — локулоаскоміцетів) в угрупованнях природної лісової рослинності степової зони України включає 43 види з 24 родів 15 родин 5 порядків.

У складі лісової мікобіоти переважають представники порядку *Pleosporales* (*Pleosporomycetidae*) (32 види, 74% від загального числа видів локулоаскоміцетів лісових угруповань), порядки *Carnodiales* та *Botryosphaerales* представлені 5 та 4 видами відповідно, по одному виду включають *Dothideales* та *Patellariales*.